

Perėjimas prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos. Socialinio ir ekonominio poveikio tyrimas

Įvadas

Kad ES pereitų prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos, reikalinga švarios pramonės revoliucija. Šioje ataskaitoje, remiantis prognozavimo metodu, nagrinėjamas galimas tokių esminių socialinių ir ekonominių pokyčių poveikis Europos regionams ir gyventojams. Tyrimų išvados pateikiamos su politinėmis gairėmis, kaip pasiekti teisingą pertvarką, kad niekas neliktų nuošalyje.

Politinės aplinkybės

Kai ES priėmė Europos klimato teisės aktą (2021 m. birželio mėn.), ji įsipareigojo iki 2050 m. pasiekti poveikio klimatui neutralumą, o iki 2030 m. bent 55 proc. sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį (palyginti su 1990 m. lygiu). Siekiant šio tikslo, reikės iš esmės pertvarkyti energetikos, transporto ir gamybos sistemas. Tai turės įtakos ekonomikai, visuomenei, teritorijoms ir žmonėms. Tuo pat metu reikės pakoreguoti darbo santykius ir platesnę socialinę ir ekonominę politiką, kad ES gyventojai gautų teisingus rezultatus ir būtų užtikrinta visuomenės parama pertvarkai. Rusijos karas prieš Ukrainą ir dėl jo kilusi energetikos krizė paskatino vyriausybes sparčiau atsakyti priklausomybės nuo importuojamo iškastinio kuro. Pavyzdžiui, ES siekė nutraukti priklausomybę nuo Rusijos iškastinio kuro įgyvendindama 2022 m. planą „REPowerEU“, kuriame numatytas energijos taupymas, energijos šaltinių įvairinimas ir spartesnis atsinaujinančiųjų išteklių energijos sprendimų diegimas. Tačiau dėl to taip pat buvo vėluojama nutraukti daug anglies dioksido išskiriančių energijos šaltinių gamybą šalių viduje.

Europos Komisijos teisingos pertvarkos mechanizmas buvo įvestas atsižvelgiant į socialinius ir ekonominius pokyčius, kurių reikalaujama pagal Europos žaliąjį kursą. Juo siekiama skatinti ES sanglaudą ir palaikyti socialinį teisingumą bei įtraukti – pagrindinius Europos socialinių teisių ramsčio tikslus. Pagal Teisingos pertvarkos mechanizmą ir Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinį, įskaitant, svarbiausia, Socialinį klimato fondą, parama teikiama tiems regionams, pramonės šakoms, darbuotojams ir namų ūkiams, kurie susiduria su didžiausiomis pertvarkos kliūtimis. Šioje ataskaitoje

nagrinėjama, ar gali prireikti papildomų politikos priemonių siekiant užtikrinti teisingus rezultatus regionams ir gyventojams ir taip užtikrinti ES sanglaudą.

Pagrindinės išvados

- Tikimasi, kad dėl teisingos pertvarkos padidės grynasis užimtumas, atsiras naujų verslo sektorių ir bus sukurta sveikesnė aplinka. Tačiau darbo jėgos paklausa ir pasiūla regionuose gali būti neproporcinga, todėl svarbu, kad būtų investuojama į švietimą, (per)kvalifikavimą ir konkrečią paramą profesijos keitimui. Be to, turėtų būti sprendžiamos socialinės problemos ir nelygė, įskaitant darbo vietų poliarizaciją (didelio ir mažo darbo užmokesčio profesijų skaičiaus didėjimą) ir nepakankamą socialinę gerovę.
- Siekiant išvengti esamos nelygės didėjimo, reikėtų nuolat stebėti klimato kaitos poveikio, įskaitant neproporcingo poveikio tam tikriems regionams, švelninimo priemones. Be to, siekiant užtikrinti teisingumą ir lygybę, būtų galima apsarstyti visiškai naujus gerovės modelius.
- Dabartinis ES politikos požiūris į teisingą pertvarką galėtų būti pritaikytas, kad apimtų perėjimą prie pakankamumo, – t. y. labiau riboto vartojimo, – visuomenės lygmeniu ir labiau lokalizuotos ekonomikos modelių, pavyzdžiui, žiedinės ekonomikos metodų. Sąžiningas išteklių paskirstymas būtų būtina tokių pokyčių sąlyga.
- Inovacijų priemonės, kuriomis siekiama tvarumo tikslų, yra būtinos pramonės restruktūrizavimui, kuris reikalingas teisingai pertvarkai. Pilietinės visuomenės ir socialinių partnerių dalyvavimas yra labai svarbus, ypač tuose regionuose, kuriuose inovacijų sistemos silpnos.
- Naujos, labiau lokalizuotos ekonomikos, kurioje taikomi žiedinės ekonomikos principai, sąlygomis gali būti pasinaudota regioniniais išteklių (gamtiniais, žmogiškaisiais ir kapitaliniais) siekiant sumažinti aplinkos būklės blogėjimą ir taršą. Turi būti pakankamai erdvės socialinėms inovacijoms, o norint sukurti galimybes skirtingomis aplinkybėmis gyvenančioms socialinėms ir ekonominėms grupėms, reikės įvairinti ekonomiką.

- Gerinti infrastruktūrą labai svarbu siekiant teisingos pertvarkos rezultatų įvairioms socialinėms ir ekonominėms grupėms kuriant darbo vietas. Pilietinės visuomenės ir socialinių partnerių dalyvavimas yra gyvybiškai svarbus siekiant užtikrinti infrastruktūros atnaujinimo teikiamą naudą visuomenei, įskaitant geresnę visuomenės sveikatą ir gerovę, pavyzdžiui, kuriant efektyviai energiją vartojančius būstus ir miestų žaliąsias erdves.
- Norint užtikrinti veiksmingą daugiapakopį valdymą ES, nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis reikia investuoti į gebėjimų stiprinimą ir nuosekliai naudotis integruota ES masto įrodymų baze iki pat regioninio ir vietos lygmenų. Tai labai svarbu siekiant ilgalaikių sisteminių pokyčių, kurie būtini norint pertvarkyti platesnes gamybos ir vartojimo sistemas. Sprendžiant galimus konfliktus, taip pat pertvarkant institucionalizuotus valdžios santykius tarp valstybės, įmonių sektoriaus, profesinių sąjungų ir piliečių bus labai svarbu užtikrinti plataus masto pilietinės visuomenės ir socialinių partnerių dalyvavimą. Reikia atsižvelgti į regioninių socialinių ir ekonominių sistemų ypatumus ir įvairių socialinių ir ekonominių grupių nepalankios padėties modelius.

Politikos orientyrai

- Politiniuose debatuose reikėtų skirti daugiau dėmesio klimato kaitos poveikiui įvairioms socialinėms ir ekonominėms grupėms ir pertvarkos teikiamai naudai. Tai galėtų sustiprinti pokyčių poreikį ir sukurti valdymo pajėgumus bei politines sąlygas, kurių reikia teisingai pertvarkai užtikrinti.
- Valdžios institucijų, socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės strateginis bendradarbiavimas yra būtinas siekiant užtikrinti pertvarkos strateginį suderinamumą visuose Europos regionuose ir ekonomikos sektoriuose. Tai reiškia, kad reikia atsižvelgti į gyvenimo būdo ir vartojimo modelių pokyčius ir teikti visuomenei patikimą informaciją, kartu atsižvelgiant į tai, kad įvairios socialinės ir ekonominės grupės yra skirtingose pirminėse pozicijose.
- Viešajai politikai turėtų tekti didesnis vaidmuo užtikrinant ir teisingai paskirstant išteklius neutralaus poveikio klimatui pasaulyje, įskaitant pagalbą tiesioginėms investicijoms, mažiau pasikliaujant rinka pagrįstais paskirstymo mechanizmais. Tai padės užtikrinti sąžiningus rezultatus įvairioms socialinėms ir ekonominėms grupėms bei Europos regionams.
- Regionuose turėtų būti nustatytos įvairios perspektyvos ir integruoto duomenų rinkimo bei analizės galimybės, kad būtų išvengta žalingo poveikio regionų gyventojams, kuris atsirastų dėl pernelyg ilgo pasiklojimo „įprastine veikla“, taip pat turėtų būti pasitelkiamas švietimas, kad žmonės pritartų pertvarkai.
- Reikia užtikrinti paramą ir pragyvenimo šaltinius visoms socialinėms ir ekonominėms grupėms, be kita ko, perkvalifikavimo ir profesijos keitimo laikotarpiams. Politikos formuotojai turi būti pasirengę atsirandantiems darbo vietų poliarizacijos modeliams ir esamų modelių įsitvirtinimui.
- Dėl pertvarkos atsirandančios ekonominės galimybės turi būti prieinamos visiems, stiprinant kolektyvinį atstovavimą darbuotojams visais lygmenimis, įskaitant naujas darbo sąlygas ir formas, ir stiprinant gebėjimus socialinio dialogo srityje, taip pat aktyviai formuojant vartojimo pasirinkimą, kad jis atitiktų naujus ekonominius modelius, įtraukiant piliečius.
- Siekiant suteikti daugiau pertvarkos galimybių, kurios gali padėti kurti darbo vietas, būtina užtikrinti socialiai sąžiningą ir teisingą prieigą prie infrastruktūros, kuria būtų tenkinami pagrindiniai poreikiai, pavyzdžiui, būsto, transporto ir skaitmeninio ryšio.
- Rengiant skirtingiems regionams pritaikytus pertvarkos planus reikėtų atsižvelgti į regioninius pajėgumus ir privalumus, įskaitant pramonės bazės stiprumą ir sudėtį, viešųjų paslaugų ir gerovės sistemų pobūdį ir atsparumą bei socialinio dialogo mechanizmus.
- Būtina puoselėti pasitikėjimu grindžiamus gyventojų, valdymo organizacijų ir privačiojo sektoriaus santykius, kad būtų galima panaudoti visus turimus regioninius išteklius ir skatinti bei naudoti regioninę inovacijų sistemą siekiant užtikrinti ekonomikos įvairinimą ir pritraukti į regioną naują ekonominę veiklą.
- Reikia užtikrinti būtinas investicijas ir valdymo gebėjimus, kad visi regionai galėtų teikti piliečiams tinkamus infrastruktūros sprendimus ir kurti paramą pasitelkiant inovacijas ir bendruomenės gerovę kuriančius sprendimus, kaip antai (iš dalies) bendruomenei nuosavybės teise priklausančio ekologiško būsto už prieinamą kainą kūrimą.
- Regionai turėtų būti pasirengę įtvirtinti skaidrumą, be kita ko, aktyviai dalyvauti politiniuose procesuose ir kovoti su asmeniniais interesais, kad būtų sukurtas pasitikėjimas ir sudarytos sąlygos naujoms socialinio ir ekonominio bendradarbiavimo formoms.

Papildoma informacija

Ataskaita *Perėjimas prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos. Socialinio ir ekonominio poveikio tyrimas*, skelbiama adresu <https://eurofound.link/ef23021>

Tyrimo vadovas Hans Dubois

information@eurofound.europa.eu